

Neupitna karizma

U Zagrebu je nakon duge i teške bolesti umro Fabijan Šovagović, jedan od najznačajnijih dramskih umjetnika suvremenoga hrvatskog kazališta / Generacije gledatelja pamtit će ga po impresivnim interpretacijama u mnogobrojnim filmovima i kazališnim predstavama

ZAGREB, 1. siječnja – Velikan hrvatskog glumišta Fabijan Šovagović umro je ponedjeljak ujutro, u Zagrebu, nakon duge i teške bolesti.

Ulogama koje je interpretirao u kazalištu, na filmu i televiziji svrstao se u red najznačajnijih umjetnika suvremene hrvatske kazališne i filmske umjetnosti.

Fabijan Šovagović rođen je 4. siječnja 1932. u Ladimircima kraj Valpova, a odjeci njegova slavonska djetinjstva zauvijek su se upisala u njegove umjetničke putove. Akademiju za kazališnu umjetnost završio je u Zagrebu godine 1959. Bio je član Zagrebačkog dramskog kazališta do godine 1966., zatim zagrebačkoga Hrvatskog narodnog kazališta sve do prelaska u slobodne umjetnike, nakon čega je nastupao na pozornicama brojnih hrvatskih kazališta.

Generacije gledatelja pamte ga po ulogama Estragona u Beckettovu »U očekivanju Godota«, Stavrogina u »Demonima« Fjodora Mihajloviča Dostojevskog, Tartuffa u istoimenoj Moliereovoj komediji, Lenbacha u Krležinoj drami »U agoniji«, Nepoznatog u Krležinom »Kristoferu Kolumbu«, Skupa, Dunda Maroja i Negromanta u komedijama Marina Držića, Edgara u Strindbergovom »Mrtvačkom plesu«, Klaudija u Shakespeareovoj »Hamletu« i Julija Cezara u Shakespeareovoj tragediji, Lenjina u Stoppardovim »Travestijama«, Bartola Finka u Matkovićevoj »Ranjenoj ptici«, Šime u vlastitoj drami »Sokol ga nije volio«... Monodramu »Đuka Begović«, što je nastala po predlošku Ivana Kozarca, izveo je više od 500 puta i u onim mjestima gdje kazališta rijetko ili uopće ne dolaže.

Od prvog filmskog nastupa, godine 1957., u Hanžekovićevu filmu »Svoga tela gospodar« Šovagović je odigrao mnogo velikih uloga. Tanhoferov »H-8«, Mimičin »Prometej s otoka Viševca«, Babajina »Brez«, Golikov »Imam dvije mame i dva tate«, Vrdoljakov »Kad čuješ zvona«, Papićeve »Lisice«, Hadžićev »Novinar«, Tadićev »Ritam zločina«, Šorakova »Ma-

la pljačka vlaka«, Schmidtov »Sokol ga nije volio«... samo su neki od hrvatskih filmova u kojima je Šovagović čudesnim talentom i impresivnom kreativnom energijom svaki lik učinio suputnikom u našim svakodnevnim životnim traganjima.

Na filmu je tumačio oko 65 uloga, a nastupio je i u kulturnim televizijskim serijama kao što su »Kuda idu divlje svinje«, »Prosjaci i sinovi«, »Velo misto«, »U registraturi«... gdje je uvijek ocrtao autentičnost lika, jednako uvjerljiv u glavnim i u epizodnim ulogama, u ulogama negativaca i heroja.

Godine 1977. objavljena je njegova knjiga »Glumčevi zapisi« u kojoj je posvjedočio svoju spisateljsku darovitost, analizirajući sve upitnosti svoga umjetničkog izbora. Njegova drama »Sokol ga nije volio« (1982.) osamdesetih je godina privlačila gledatelje s pozornice Dramskog kazališta »Gavella«, a potom s filmskog platna u ekranizaciji Branka Schmidta.

Fabijan Šovagović bio je jedan od onih glumaca čiji se talent prepoznaje na prvi pogled, čija je karizma neupitna, čija je zadivljujuća energija jedinstvena u rasporedima hrvatskog teatra i filma. Svojom pojavom on je osvajao publiku, svaki put iznova prelazeći granice i pristajući na najrazličitije scenske rizike, bivajući uvijek nov i drugačiji, spreman na bezrezervnu igru ne samo s likom, piscem, redateljem i gledateljem, već i s cijelim svijetom.

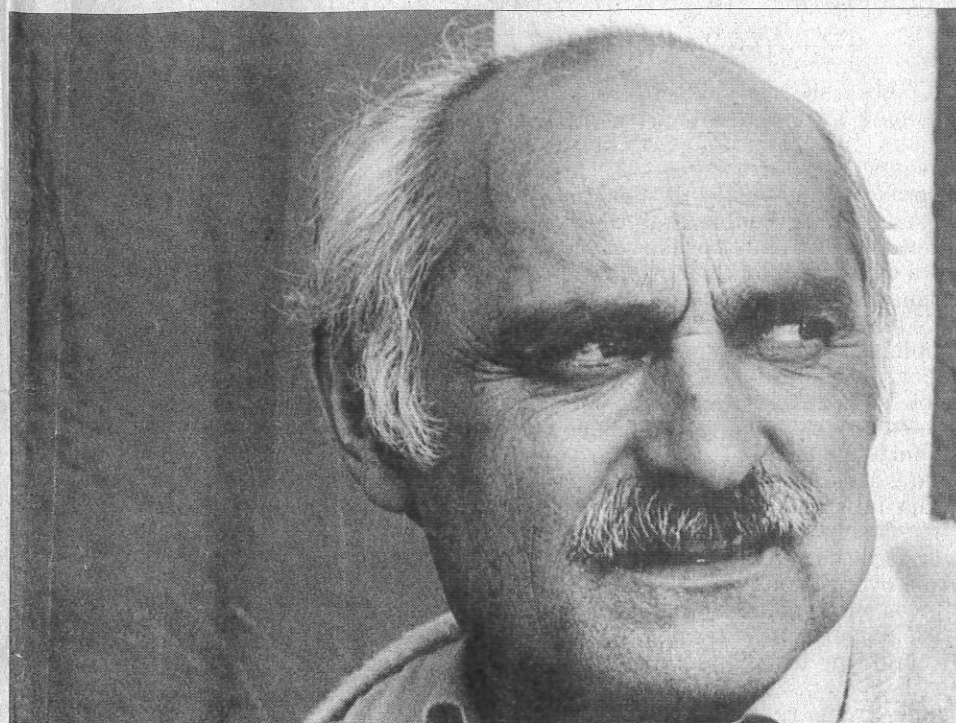
»Svi su ga društveni sistemi bacali u parabole prezira i obožavanja. Ta ga kob nije do danas mimošla. Njegov je poziv i dalje ostao pjesnički.

Ostao je prvi pjesnikov suputnik i patnik, bio i ostao 'čuđenje u svijetu', zapisao je o glumcu Fabijan Šovagović u knjizi »Glumčevi zapisi«. Šovagovićeva glumačka čuđenja zauvijek će ostati upisana u teatarsku i filmsku sliku hrvatske kulture.

DUBRAVKA VRGOČ

Pobuna glumca

U tekstu »Sokol ga nije volio« objavljenom u Vjesnikovom prilogu Sedam dana (broj 245) iz 1982. ugledni kolumnist Veselko Tenžera analizira i brani smisao kazališta na Šovin način

Pjesnikov suputnik i patnik: Fabijan Šovagović

koji se pretvorio u pogon za reciklažu dramske literature, u kojem je on bio tek Redatelj posrednik (Redateljstvo JA isključivalo je Drugoga u ime sistema ideja, nazora ili tehnika), glumac je izgubio svoju demokratsku auru i pretvorio se u puki materijal za potrošnju na sceni. Od lutke ga je često razlikovalo, jedino – starenje. On, međutim, nije ostao gluh prema demokratskoj čežnji vremena, pronalazeći tisuće načina da mu krene u susret, prema publici koja jedina omogućuje njegov život. Bježao je iz institucije, lomatao se drumovima, gradeći mostobrane prema ljudima još neokovanim steznicama jedne sterilne kulture, s histrionskim zavežljajem u ruci. On i u nas cijelo jedno desetljeće, evo, obija provincijske pragove, dokazujući pred nepoznatom publikom Drugoga, sam svoj gospodar posjedujući napokon svoju sudbinu. Šovagović – da se vratimo temi – nije naš prvi pobunjeni glumac, ali je najradikalnije izložio svoje razloge. U teatru hijerarhije,

vagović je čak napisao i svoju dramu, te u plodnom povratku Dramskom kazalištu »Gavella« i u susretu s jednim, lucidnim redateljem koji ga je razumio, pokrenuo onu spomenutu lavinu.

U nizu razloga velikom zanimanju vidim još jedan: nasuprot vladajućem dinarskom sindromu hrvatske kulture Šovagović je odgovorio panonskom ravnotežom. I to s kakvom logikom: nakon nezaboravnog Đuke Begovića, monodrame koju je igrao više stotina puta, on je posudio i njegovo prezime svojim junacima, gradeći jedan čudesni kontinuitet. Obitelj u ratu, sa starim Šimom na čelu, izgubljena negdje na dnu bivšeg mora, dok se ljudi dijele u beskraj, kao amebe. Ako pristanem uz jedne – kaže stari Šima – već su dvojica protiv mene. Usprot ratu i diobama Šima pokušava kuburirati Razumom i to se pokazuje tragičnim. Pa-

rametar evropske civilizacije u Panoniji tragično je mjerilo. Kronika nekoliko ratnih dana dobiva tako os s dva pola oko kojih se sve okreće: na jednoj strani Šima koji pokušava razumjeti, spasiti, izračunati, uravnotežiti, a na drugoj njegov Sokol, konj koji njišti nad ravnicom, s modrim plamenom iz nozdruva, kao iracionalna sila koja pati, raduje se, boluje i na kraju ubija. Sokol će kopitama raspaliti Šimu posred njegova razuma, izvršavajući neku metafizičku kaznu nad čovjekom koji je pokušao razumjeti povijest oko svojega kućnoga praga. On odlazi iz svijeta otkupa, karmina i svatova, istodobno, kao odsaj u oku dječaka, pred kojim je kavez mobilnih sivih kulis (sjajna scenografija Drage Turine).

Tragika razuma i očinskih razloga, međutim, nije dana kao racionalna konstrukcija, nego na jedan posvema nov način u našem teatru: čuvstveno. Kao i sve male kulture koje svijet zamišljaju ravnom pločom, na kojoj mali slijede velike, i mi smo poodavno oklevetali emocije, ostajući – slično privredi – uvijek u zaostatku jednu etapu u instaliranju novih (kazališnih) tehnologija. Krležinu paradigmu »panonsko blato« prevukli smo tankim slojem asfalta i započeli tužne balkanske hermetične igre u kojima lud svašta radi zbunjenom. Čak i obični razgovori, da ne kažem intervjui, više su nalik na turbobu izmotanciju frajla Juce na francuskom, u kojima neki bandoglavi šupljoglavac opsjenjuje prostotu, nego civiliziranom izlaganju ideja i stajališta. I kad se takav još požali da nema odgovarajućih neprijatelja, ona je u najmanju ruku neskroman kad kao neprijatelje potcjenjuje logiku, materinski jezik, prazne dvorane i sve one jadne panegiričare svojih dramskih krpljevina. Ali, vratimo se – čuvstvima. Lagani tempo Violićeve režije pretvara »Sokola« u prostor koji riječima omogućuje svojevrstnu jeku, a gestama neku izgubljenost u prostoru i vremenu. Plač Nade Subotić, negdje iza kulisa, tamo gdje su odvajkada plakale majke, pomiče dramski klimaks s onu stranu jezika, dohvatljiv jedino dubokim emocijama, u čijoj tami rat i smrt pletu znakove nedohvatne razumu. I čini se kako su upravo ta tuga i ti unutarnji grčevi, to neizrecivo prostranstvo potisnutih patnji u svakom čovjeku, bili podlogom na kojoj je odjeknula izvedba Šovagovićeve drame. Kao da su upravo čuvstva podjednako nedostajala i čovjeku i teatru. Pravi glumac to je morao osjetiti, a bio je hrabar da to i izrazi.